

DIN 1913

• ARTA
C I N E M A

PÂNĂ ÎN PREZENT

CUPRINS

PROLOG	4
ÎNCEPUTURILE CINEMATOGRAFIEI	6
ÎNCEPUTUL CINEMATOGRAFULUI ARTA	10
ANII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL	15
PERIOADA INTERBELICĂ	18
PERIOADA SOCIALISTĂ	22
ANII 1989–2012	27
REACTIVAREA CINEMATOGRAFULUI ARTA	30
AMINTIRI DESPRE CINEMA ARTA	34
BIBLIOGRAFIE	38

PROLOG

Cinema ARTA este în prezent unul dintre cele mai vechi cinematografe din regiune care încă își păstrează funcțiunea. Istoria lui nu este doar istoria unui loc, ci el reflectă istoria ultimului secol în care se intersectează straturi din istoria orașului, a filmului, precum și straturi ale memoriei – straturi subiective, personale.

Microistoriile adunate în cei peste 100 de ani de funcționare ni s-au dezvăluit în timp, căutând în ziarle de la începutul secolului trecut, în cărțile care au consemnat fragmente din activitatea cinematografului, dar și în amintirile oamenilor ale căror istorii personale se leagă de ARTA. Sunt multe astfel de istorii personale recurente, fiecare unică în felul ei: povești de dragoste, amintiri legate de chiului de la cursuri pentru a merge la cinema, filme de referință ale cinematografiei văzute aici. Povestea cinematografului s-a recompus din aceste fragmente vii, care nu pot fi ignorate și care contribuie în mod esențial la transformarea acestui cinematograful într-un spațiu activ, contemporan.

Perioada de început a cinematografului este legată de nume importante ale cinematografiei transilvănene, cum este Janovics Jenő, care a administrat acest cinematograful. Aici se puteau vedea filmele internaționale de referință ale momentului precum cele ale lui Charlie Chaplin; *Phantom* al lui Murnau; *Studentul din Praga* al lui Stellan Rye. Apoi, în perioada comunistă, ARTA a continuat să fie un cinematograful foarte căutat, locuitorii amintindu-și cozile interminabile de la bilete și variantele alternative de a le obține „pe sub mână”. Își amintesc de asemenea premierele „cu ștaif” la care erau prezenți și regizorii filmelor precum Daneliuc sau Pița. După 1989, și-a păstrat statutul de cinematograful de artă, rulând filme europene, multe dintre care nu puteau fi văzute în altă parte. De altfel, acest statut de cinematograful de artă este confirmat și de includerea cinematografului în anii 2000 în rețeaua internațională Europa Cinemas.

Această incursiune în trecutul cinematografului face parte din procesul de reactivare a Cinematografului ARTA, prin care continuăm povestea acestuia, transformându-l într-un spațiu cultural contemporan; vrem să redăm Clujului un loc care, timp de un secol, a jucat un rol atât de important în viața sa culturală.

Publicația de față are la bază două cercetări: una istorică, bazată pe cercetarea de arhivă și bibliografică, și una sociologică, bazată pe interviuri. Astfel, informațiile factuale sunt completate de informațiile furnizate de cei intervievați, bazate pe memoria acestora care este eminamente subiectivă și selectivă; informațiile oferite pot fi câteodată imprecise, dar subliniază relevanța cinematografului în plan personal și comunitar.

Mulțumim celor care ne-au oferit interviurile și tuturor celor care au contribuit la realizarea acestei publicații.

Echipa ARTA

ÎNCEPUTURILE CINEMATOGRAFIEI

1895

Momentul nașterii cinematografului este considerat a fi 28 decembrie 1895, când frații Lumière au prezentat pentru prima oară imagini în mișcare la Paris. Primele filme aveau durată de un minut și proiectau „jurnale de actualități”, reportaje, scene din viața cotidiană. Proiecțiile au fost urmărite cu mult interes și, ca urmare, cinematograful s-a răspândit rapid în Europa. În numai câteva luni de la premiera franceză, filmul apare și în România. Pe 27 mai 1896, în București, într-una dintre sălile redacției *L'Independance Roumaine*, are loc prima proiecție de film.

În mod curios, primul val de entuziasm a durat doar doi ani în București, astfel că proprietarii cinematografulor ambulante au fost nevoiți să cutreiere țara și să organizeze proiecții în piețele orașelor.

1899

La Cluj, cinematograful a avut un parcurs similar cu celelalte orașe europene. Primele proiecții au avut loc în 1899, în sala primului teatru din Cluj, care marchează și prima clădire oficială a unui teatru maghiar, aflat pe strada Kogălniceanu (atunci strada Farkas). Clădirea nu mai există azi, în locul său fiind ridicat Colegiul Academic.

După această perioadă în care proiecțiile aveau un caracter ambulant sau se desfășurau în spații care nu erau destinate exclusiv filmului, la începutul secolului XX se deschid primele cinematografe permanente. Aceasta a fost perioada dezvoltării orașului modern, în care a fost creată infrastructura sa și au apărut noi instituții și funcțiuni, printre care și cinematograful.

1905

Astfel, curentul electric a fost introdus în Cluj în anul 1905, ceea ce a oferit posibilitatea funcționării unui cinematograf permanent, deschis la 6 aprilie 1906 cu numele de Primul Teatru Electric din Cluj (ulterior denumit Apollo), în restaurantul hotelului Mezei de pe strada Regele Ferdinand 17 (atunci strada Wesselényi Miklós). Cu un an mai târziu își deschide porțile cinematograful Urania, la început în apropierea Teatrului de Vară, apoi pe strada Regele Ferdinand nr. 5 (atunci strada Wesselényi Miklós), și Cinema Paris, în Piața Unirii nr. 26 (atunci Piața Mátyás Király).

În perioada de dezvoltare urbană de la începutul anilor 1900, în Cluj se construiesc sedii de instituții administrative, medicale, culturale sau de învățământ. Industrializarea și modernizarea orașului duc la creșterea populației, astfel că apar, după modele arhitecturale din Europa de vest, imobile de raport – clădiri cu două-patru etaje, cu apartamente de închiriat și spații comerciale la parter.

1910–12

După succesul primelor încercări, la parterul acestor imobile de raport s-au construit alte noi săli de cinema. Prima de acest gen a fost construită în Palatul Urania în 1910, pe strada Horea (atunci strada Ferenc József), și avea 560 de locuri. În 1912, s-a deschis cinematograful din Teatrul de Vară (astăzi Teatrul și Opera Maghiară de Stat), iar lângă acesta, la intrarea în Parcul Central, funcționa un cinematograf care organiza proiecții doar la sfârșit de săptămână.

*Primul teatru din Cluj de pe strada Kogălniceanu
(atunci strada Farkas), 1899*

Strada Universității, Biserica Piariștilor, 1859

ÎNCEPUTUL CINEMATOGRAFULUI ARTA

1913

În acest context s-a deschis, la 30 octombrie 1913, Cinematograful Universității, în incinta imobilului de raport cunoscut sub numele de Palatul Sebestyén, pe strada Universității (atunci strada Egyetem). Dintre cinematografele construite în acea perioadă, acesta este singurul din Cluj care își mai păstrează destinația, funcționând astăzi sub numele de Cinema ARTA. La ceremonia de deschidere a cinematografului s-a proiectat *Studentul din Praga*, regizat în 1913 de Stellan Rye, considerat a fi primul film independent.

Clădirea cinematografului reprezenta o noutate pentru acea perioadă. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea piața centrală era dominată de clădiri de dimensiune mai mică, datând din perioada renașcentistă, care nu valorificau în suficientă măsură aceste parcele centrale. Din acest motiv, la începutul anilor 1890 a fost demolat rândul de clădiri dintre colțul Pieței Unirii (atunci Mátyás Király) și strada I.C. Brătianu (atunci Király), iar în locul lor a fost construită o clădire nouă. Însă, dată fiind dezvoltarea urbană accelerată, în anul 1910 clădirea nouă nu mai corespundea cerințelor și dorinței de exploatare cât mai eficientă a parcelelor.

La inițiativa lui Dávid Sebestyén, pe locul ei au fost clădite Sediul Primei Societăți Maghiare de Asigurări și Palatul Sebestyén. Ansamblul a fost proiectat de arhitecții Aladár Kármán și Gyula Ullman. Limbajul arhitectural al clădirilor este o îmbinare a elementelor clasicizante și cele secesion, ce reflectă interesul celor doi față de ambele curente. Aceste decorații se păstrează în continuare și în interiorul cinematografului.

DÁVID SEBESTYÉN (1855-1930) a fost unul dintre întreprinzătorii semnificativi ai epocii în domeniul construcțiilor din oraș. Prin firmele de construcții pe care le-a înființat sau în care s-a asociat, a ridicat o mare parte din clădirile importante ale Clujului (precum actualul Tribunal, aripa centrală a Universității Babeș-Bolyai, Camera de Comerț și Industrie, Banca Națională, Facultatea de Drept etc.). Sebestyén împreună cu fiii săi au fost puternic implicați în producția materialelor de construcții și în organizarea suprastructurilor economice și comerciale. De asemenea, a contribuit la dezvoltarea orașului prin diferite donații și inițiative, printre care și fondarea Spitalului Evreiesc, actuala Clinică Medicală III.

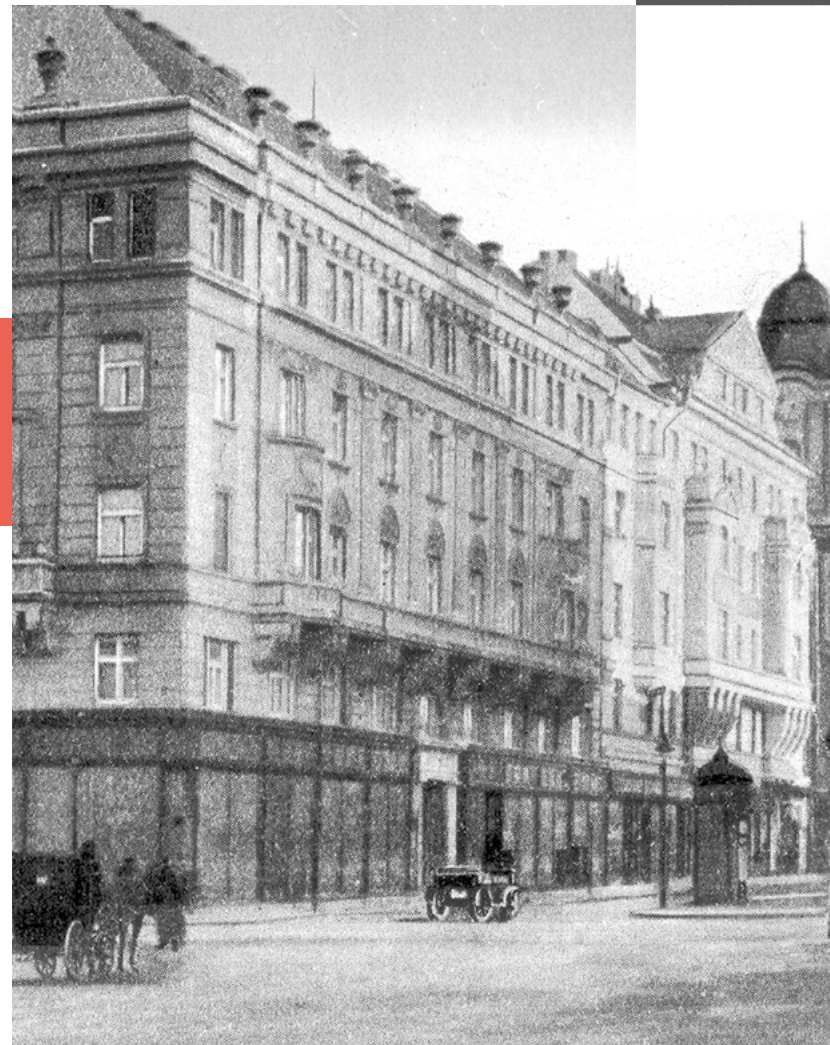
Cu două zile înaintea deschiderii Cinematografului Universității, în anul 1913, Ziarul Újság scria: *Marile orașe maghiare, sau cel puțin capitala, încearcă să avanseze asemenea orașelor din vestul Europei, pentru că în modul de viață al omului metropolitan cinematograful reprezintă deja o necesitate absolută. Noul cinematograful clujean s-a construit după model apusean. La colțul marelui palat de raport nou-construit de pe strada Universității, Cinematograful Universității se arată în frumusețea sa captivantă.*

Strada Universității, 1905

Construirea Palatului Sebestyén, 1910

Sediul Primei Societăți Maghiare de Asigurări și Palatul Sebestyén, 1916

ANII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Primul reportaj din ziarul Ellenzék, din 28 octombrie 1913, laudă de asemenea noul cinematograful: *Teatrul dispune de aproximativ 400 de locuri, foaierul este amenajat cu un gust excelent, încălzit peste tot cu sobe, iar pentru confortul publicului va avea bufet rece, cofetărie și garderobă.*

Ca o comparație, azi sala are o capacitate de 180 de locuri. Presa vremii a criticat configurația spațiului: *Rândurile de scaune sunt prea aproape unul de celălalt, astfel încât la cea mai mică sperietură s-ar produce înghesuială, ceea ce ar conduce la accidente fatale. În ceea ce privește sănătatea publică, nu suntem medici, dar a înghesui atâtea persoane într-un spațiu atât de mic – nu găsești un medic care să aprobe.*

Cinematograful Universității era o construcție elegantă, accentuată și prin denumirea sa, care sugera egalitatea cu teatrul: Egyetem Mozgókép Színház, care poate fi tradus ca Teatrul de Fotografii Mișcătoare al Universității.

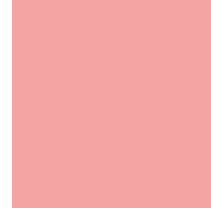
Cinematograful și-a schimbat numele ori de câte ori s-a produs o schimbare mai mare în viața politică a orașului. S-a deschis ca Egyetem Mozgó (Cinematograful Universității), pentru ca, după ce Clujul a devenit parte din Regatul României în 1918, să-și schimbe numele în Select Mozgó (Cinema Select). Între 1940-1945, când Transilvania de Nord a revenit sub autoritatea Ungariei, cinematograful s-a întors la numele de Egyetem Mozgó, pentru ca după 1945 să redevină Select. Mai târziu, sub auspiciile influenței sovietice, primește numele de Maxim Gorki, iar în 1964 figurează deja în programele din ziare ca Cinema Tineretului. Denumirea ARTA, pe care o cunoaștem astăzi, i-a fost dată în 1969.

În primii ani de funcționare ai Cinematografului ARTA, puteau fi văzute în special producții din Franța, Germania, Statele Unite ale Americii, Danemarca și Italia. Însă, în perioada războiului, importul filmelor din Statele Unite a fost dificil. În acest context, studiourile locale de producție au devenit puternice și producătorii de film mut s-au bucurat de un mare succes – dintre aceștia, Janovics Jenő a fost cel mai prolific.

JANOVICS JENŐ (1872-1945) a fost actor, regizor, scenarist, director al Teatrului Național din Cluj între 1905-1930, fondator al mai multor studiouri de film la începutul anilor 1900.

În 1913, Janovics Jenő a trimis scenariul piesei de teatru folcloric *Sárga Csikó [Mânzul Șarg]* la firma Pathé Frères din Paris, una dintre cele mai mari case de producție din Europa. Contractul a fost semnat în numai trei zile. Producătorul francez a trimis la Cluj un regizor împreună cu doi operatori și s-a angajat la prelucrarea ulterioară a filmului, cât și la distribuția acestuia. Janovics a pus la dispoziția casei de producție trupa de teatru, decorul și infrastructura teatrului din Cluj. În pofida unor inerente defecte datorate pionieratului, filmul a avut un succes considerabil, iar Janovics, încurajat de succesul mondial, s-a apucat cu seriozitate de producția de film. A înființat mai multe studiouri de producție, printre care: Janovics-stúdió (Studioul Janovics);

Proja Filmgyár (Casa de producție Proja), din fuziunea Studioului Janovics cu casa budapestană Projectograph; Corvin Filmgyár (Casa de producție Corvin); Transsylvania.

Producția de film a cunoscut o perioadă de prosperitate în timpul Primului Război Mondial, Clujul fiind numit de către presă „Hollywood-ul transilvănean”.

Sub îndrumarea lui Janovics și-a început cariera Sándor Korda, regizorul care a intrat în istoria filmului cu numele de Sir Alexander Korda, inițiatorul cinematografeiei engleze. Un alt regizor renumit, care și-a început cariera tot la Cluj, este Mihály Kertész – cunoscut ca Michael Curtiz –, regizorul filmului *Casablanca*.

Între 1913 și 1920, Janovics a realizat 64 de filme, regizând 33 dintre acestea. Activitatea lui ca producător de film a încetat după Primul Război Mondial. Sfârșitul acestei perioade active pentru producția filmului clujean a fost marcat de creșterea importului de filme americane începând cu 1920. Producția locală, cu resurse mai limitate, a fost înghițită de numărul mare de filme străine.

Janovics a contribuit la dezvoltarea industriei locale de film nu doar prin producție, ci și prin administrarea mai multor cinematografe din Cluj (Universității, Urania, Teatrul de Vară etc.). Cinematograful Universității era cel mai mic dintre ele, dar a ocupat un loc important pentru evenimente din cariera acestuia: la 20 martie 1915, aici a avut loc premiera filmului *Escortata [A tolong]*, produs de Janovics-stúdió și regizat de Michael Curtiz.

În februarie 1917, prin ordin ministerial, teatrele, cinematografele și toate localurile au fost închise pentru a economisi combustibil – cărbune. Ordinul era obligatoriu în Budapesta, iar în orașele provinciale decizia de a urma ordinul era a primarului, care hotăra în funcție de proviziile orașului respectiv. Primarul Clujului, Dr. Gusztáv Haller a decis să închidă numai cinematografele, printre ele regăsindu-se și Cinematograful Universității. Potrivit unui articol în ziarul *Ellenzék* din 2 martie 1917, în Cluj curentul electric se genera pe bază de apă, iar pentru încălzire se folosea în mare parte lemn, prin urmare nu se putea economisi cărbune prin închiderea cinematografelor. În schimb, prin această dispoziție publicul este privat de distracția sa preferată – scrie ziaristul: *Publicul obosit în aceste timpuri agitate vine la cinema să se odihnească la un preț convenabil. Poate să zică oricine orice, dar de această distracție este nevoie ca de mâncare. Pentru că și sufletul râvnește la odihneală. Veștile despre marile conflicte și despre întorsăturile nesigure ale războiului ne influențează și este plăcut să uităm de ele pentru câteva ore. Cinematografele clujene s-au redeschis la 3 martie, după două săptămâni de pauză.*

În timpul Primului Război Mondial, la cinema rula un alt film în fiecare zi a săptămânii; mai apoi, după 1920, acestea se schimbau la 3-4 zile. Oferta conținea atât drame sociale, povești de dragoste, adaptări literare, cât și scene burlești. Publicul clujean putea să vadă pe acest ecran celebrele vedete mondiale ale perioadei.

PERIOADA INTERBELICĂ

1930

În 1930 sunt introduse în programul cinematografului – funcționând în această perioadă sub numele de Select – jurnalele de film UFA (Universum Film AG), care prezentau diverse actualități din întreaga lume și erau proiectate înainte de filmul din program. În perioada interbelică s-au proiectat și jurnale de actualități produse de studiouri românești. Un aspect diferit față de alte cinematografe este că înainte de proiecții cinematograful avea un program cultural: dans, balet, concerte muzicale, care aveau loc pe mica scenă din fața ecranului.

În plus, înainte de filme nu se proiectau numai jurnale, ci și scurte înregistrări muzicale, pentru a populariza filmul sonor. Primul film sonor proiectat la Cluj a fost *Arca lui Noe*, regizat de Michael Curtiz, la 20 ianuarie 1930, în Cinematograful Corso (amenajat în curtea Palatului Bánffy).

În programul Cinematografului Select apare prima dată anunțul pentru film sonor în 3 aprilie 1930: *Singing Fool*, al cântărețului Al Jolson. Premiera a fost precedată de o arie din opera *La Gioconda*, în interpretarea tenorului italian Beniamino Gigli și „cea mai bună orchestră de jazz a lumii, condusă de Abbe Lymann”, după cum consemna la acea vreme ziarul *Ellenzék*.

În această perioadă este consemnată existența în spatele sălii a unor rânduri speciale de scaune, care erau considerate mai selecte, cu spații mai mari între ele și separate de restul sălii printr-un perete de lemn.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, cinematograful a fost închis pentru un timp. Richard Kubina, fiul administratorului din anii '40, își amintește că în 1944, când armata rusă a ajuns la Cluj, cinematograful a fost incendiat în mod deliberat și n-a mai funcționat o perioadă de timp după.

1944

Cinema Select, din anii '30 [Foto: arhiva Richard Kubina]

Sándor Kubina, administratorul cinematografului din anii '40
[Foto: arhiva Richard Kubina]

Iosif Burg, proiecționistul cinematografului, 1933
[Foto: arhiva Iosif Burg]

Decupaje din ziare, anii '20

Cinema Select, 1931 [Foto: arhiva Iosif Burg]

PERIOADA SOCIALISTĂ

1948

Odată cu instaurarea regimului comunist, s-au deschis cinematografe de actualități în orașele universitare: Timpuri noi, Progresul, Muncitoresc, Tineretului, Republica, Victoria.

După naționalizarea tuturor cinematografelor în 1948, programul acestora consta în mare parte în filme sovietice sau franceze cu „spirit progresist”, care se ocupau de probleme sociale. În Cinema Select a fost prezentat în cursul verii acestui an o trilogie despre viața lui Maxim Gorki, iar în anii '50, numele cinematografului a fost schimbat în Maxim Gorki, la fel ca strada pe care se afla.

Întreprinderea Cinematografică de Stat a preluat administrarea tuturor cinematografelor din țară și s-a ocupat preponderent de popularizarea filmelor de propagandă. În scurt timp, filmele realizate în scop propagandistic au apărut în programele cinematografelor, de exemplu o serie de filme despre țările membre ale Uniunii Sovietice: *Cele mai frumoase exemple de evoluția socială a Culturii, a Artei, a Științei și a Tehnologiei*.

Numărul de spectatori prevăzut era asigurat prin „contracte culturale”, cum era menționat în Buletinul informativ al Întreprinderii Cinematografice Regionale de Stat Cluj: *Fiecare cinematograful trebuie să aibă contracte culturale cu toate întreprinderile și instituțiile din raza activității sale prin care să asigure oamenilor muncii aflați în producție, difuzarea biletelor la locul de muncă, iar pe de altă parte cinematograful își asigură un public permanent din rândurile oamenilor aflați în câmpul muncii. În încercarea de a mobiliza „oamenii muncii”, se organizau concursuri de recenzii: Pe marginea unui film, oamenii muncii au posibilitatea să aștearnă pe hârtie ideile principale dintr-un film și astfel pot să înțeleagă mai bine rolul educativ al filmului respectiv.*

1957

Cinematograful Maxim Gorki a fost amintit, în același Buletin informativ, ca un exemplu de „bună gospodărire și inițiativă personală”. În 1957 în cinematograful s-au efectuat amenajări și reparații, s-au instalat firme de neon, iar proiecționistul-șef al cinematografului este remarcat ca exemplu de urmat.

La începutul anilor '60, numele cinematografului s-a schimbat din nou, din Maxim Gorki în Tineretului. Profilul cinematografului reflectă noua denumire: proiecțiile de film erau pentru și despre tineri, inclusiv la matineu. În această perioadă se introduc proiecțiile cinemascope sau panoramice, pe ecran lat.

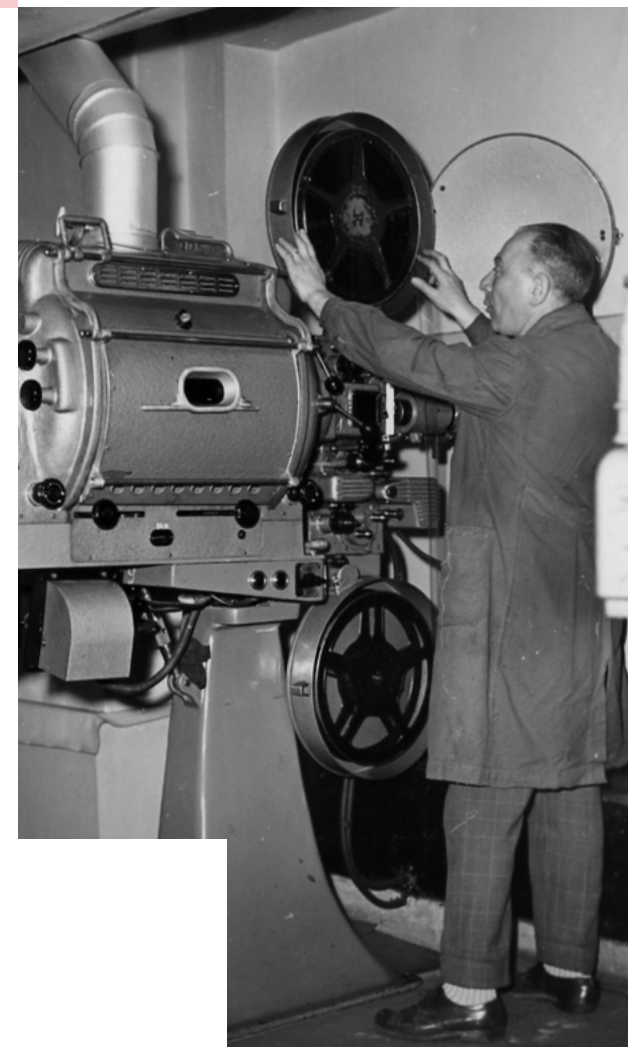
1969

În anul 1969, Tineretului devine Cinema ARTA. Profilul cinematografului rămâne același, organizând diferite evenimente tematice, ca *Gala de filme documentare* sau *Săptămâna filmului francez* și găzduind premiere sau proiecții de gală la care participau și realizatorii de film, în special cei români.

În perioada socialistă, programul de funcționare al cinematografelor era zilnic, de la 9-10 până la 22. Pe întreg parcursul săptămânii se proiecta același film, care se schimba în fiecare luni. Eficiența nu era un criteriu – se proiecta filmul indiferent de numărul spectatorilor din sală. În cazul în care exista cerere din partea publicului, filmul putea fi difuzat inclusiv la ore mai înaintate, în cursul nopții sau programul de rulare se prelungea cu încă o săptămână; acestea erau, însă, cazuri excepționale.

Cinema Tineretului, anii '60 [Foto: arhiva Iosif Burg]

*Iosif Burg, proiecționistul cinematografului, 1967
[Foto: arhiva Iosif Burg]*

ANII 1989 - 2012

Existau matinee și rulau filme și la orele de la prânz, momente când sala era mai puțin aglomerată. Proiecțiile de matineu se adresau copiilor și tineretului. Pentru copiii de vârstă grădiniței, se proiectau desene animate, iar pentru liceeni, filme istorice sau ecranizări ale cărților din programa pentru bacalaureat. Prețul biletelor era între 1,5 și 2,5 lei, cât o pâine, două înghețate sau o limonadă.

În cazul epuizării biletelor, doritorii căutau modalități alternative: „bișnițarii de bilete”, care cumpărau un număr mare de bilete, pe care le repuneau în circulație la suprapreț, abordându-și potențialii clienți chiar în fața cinematografelor. Copiii ce locuiau în vecinătatea cinematografului erau fericiți să intre gratuit la film, prin bunăvoința personalului.

1990

Închiderea cinematografelor după 1990 a devenit simptomatică în România. Televizorul a câștigat în acești ani cei mai mulți spectatori, în detrimentul teatrului și a cinematografiei, la care se adaugă și fenomenul videotecilor: oamenii închiriau un videorecorder și casete de filme și organizau vizionări private. Motivele care au dus la dispariția cinematografelor sunt multiple, însă rezultatul este că la începutul anilor '90 existau în jur de 450 de cinematografe, iar astăzi, dintre acestea, aproximativ 30 sunt funcționale.

În programul din anii '90 al Cinematografului ARTA se păstrează și săptămânile tematice și proiecțiile pentru elevi – mai mult adaptări ale unor opere literare incluse în curricula școlară. În plus, sunt introduse cu precădere filme occidentale și apar și alte evenimente la ARTA: festivaluri de film, evenimente organizate de diverse ONG-uri, organizații profesionale sau de institutele culturale străine.

1996

În 1996, cinematograful a fost renovat și modernizat prin înlocuirea scaunelor și aducerea unor noi aparate de proiecție. Decorațiile și atmosfera originală au fost păstrate.

2000

Începând cu anii 2000, când intră în circuitul Europa Cinemas, ARTA își conturează profilul specific de cinematograf în care se proiectează film european și național, film independent. Filmul de artă devine emblematic pentru grila filmelor proiectate la ARTA.

2010

În 2010, cinematograful este retrocedat familiei constructorului Dávid Sebestyén, care a dorit să păstreze acest spațiu cultural atât de important pentru oraș.

2012

Cinematograful a funcționat ca parte din rețeaua RADEF – România Film până în 2012, când aceștia au decis să renunțe la administrarea sălii, ca de altfel la multe alte cinematografe din țară care s-au închis.

Cinema ARTA înainte de renovare, 2012 [Foto: Dacian Groza]

Strada Universității, 2012 [Foto: Monica Sebestyén]

REACTIVAREA CINEMATOGRAFULUI ARTA

2012—16

Începând din 2012, cinematograful ARTA devine un spațiu independent. În același an, Monica Sebestyén înființează asociația Arta în dialog și, cu sprijinul Urbaniada, în 2016 ARTA intră într-un proces de renovare și reactivare. Procesul presupune atât reamenajarea spațiului, cât și definirea programului. Pornind de la studiile istorice, sociologice și mai ales de la comunitatea locală, ambele transformări (ale spațiului și programului) sunt gândite împreună, conturând identitatea actuală a cinematografului.

Proiectul de arhitectură urmărește păstrarea elementelor vechi, de valoare, și combinarea lor cu elemente contemporane. Astfel sunt păstrate și puse în valoare elementele care fac parte din personalitatea cinematografului, precum pardoseala originală din foaier și decorațiile din sală, datând din 1913. În prezent, foaierul are și funcția de cafenea și spațiu de întâlnire.

În paralel, reactivarea spațiului, desfășurată în etape, începe cu câteva evenimente punctuale: o expoziție de afișe gândite pentru avizierele exterioare, proiecții de film pe fațada cinematografului, și apoi, pe măsură ce lucrările de reamenajare avansează, sunt organizate în foaier și apoi în sală expoziții, performance-uri audio-video, concerte, ateliere, dezbateri și proiecții de film. Și în programul cinematografului se regăsește aceeași idee de a combina programele de filme clasice, de cinematecă, cu cele contemporane.

În perioadele mai puțin active, asociația colaborează cu evenimente relevante din Cluj, găzduind proiecții în cadrul TIFF, Zilele Filmului Maghiar, Filmfett etc.

Renovarea Cinematografului ARTA, 2016
[Foto: Monica Sebestyén]

Cinema ARTA, 2018 [Foto: Bethlendi Tamás]

Sala Cinematografului ARTA, 2019 [Foto: Vlad Cuișă]

2019

Din 2019 este alcătuită o echipă, iar odată cu achiziționarea unui proiector digital, cinematograful își consolidează un program constant de proiecții, cu specific: filme de artă, filme documentare sau producții independente, românești. Rulează un film pe zi, seara, de joi până duminică. În continuare se organizează și alte tipuri de activități (expoziții, concerte, dezbateri etc.), iar Cinema ARTA devine membru al rețelei de centre culturale europene Trans Europe Halles.

2020

În contextul pandemiei declanșate în anul 2020, programul de filme al cinematografului se continuă în mediul online prin programul ARTA-Acasă și dezvoltarea altor proiecte, printre care CineKids, platformă de educație cinematografică pentru copii.

Integrând dinamica ultimilor ani și dialogul cu comunitatea din jurul acestui spațiu, Cinema ARTA se conturează ca un centru cultural dedicat cinematografiei.

Foaierul Cinematografului ARTA, 2019 [Foto: Vlad Cuișă]

AMINTIRI DESPRE CINEMA ARTA

BREAZU DORIN FOST PROIEȚIONIST ÎNTRE ANII 1960-2010

Se spune că dacă miroși o dată acetona, te îndrăgostești și rămâi acolo. Așa a și fost. Așa îmi spunea șeful de cabină, bătrânul Burg, fie iertat. Și mi-a plăcut ce-am făcut. Mi-a plăcut să lucrez cu oamenii, în primul rând. Aici mi-am cunoscut nevasta. Prima. Aici am îngropat-o. M-am recăsătorit tot în cinematografie.

RICHARD KUBINA FIUL ADMINISTRATORULUI CINEMATOGRAFULUI DIN ANII '40

Era cinematograful de elită, dat fiind că era în centru, alături era Universitatea. Se intra altfel decât e acum. Era un hol, în stânga casa de bilete și se putea intra în partea dreaptă. Era încă un hol mai mic la intrare, cred că acuma tot așa e, când am fost ultima oară... În stânga era un bufet, era și garderobă, parcă. Și în dreapta, era a doua ușă, acolo se și verificau biletele, la dreapta era biroul. Acolo avea tata biroul lui. Era obiceiul, oameni așa mai de seamă a orașului, scriitori sau actori, veneau și înainte de spectacol intrau acolo și povesteau.

[Foto: arhiva Iosif Burg]

OANA CRISTEA-GRIGORESCU JURNALIST CULTURAL

Acest cinematograf, în deceniile dinainte de '90, era cinematograful de artă. Aici am văzut, de exemplu, „Concurs” al lui Daneliuc, aici am văzut filmele care nu rula în alte cinematografe și oamenii au învățat că locul are un specific. Pe de altă parte, e foarte bine plasat, e lângă Universitate, lângă Filarmonică, era alături crâșma scriitorilor, Arizona, care s-a închis. Deci, cinematograful era plasat într-un punct nevralgic cultural, unde era toată boema clujeană, unde dacă te duceai, îi vedeai pe toți și te întâlneai cu oamenii pe care voiai să-i întâlnești.

[Foto: arhiva Iosif Burg]

Dacă aveți amintiri legate de Cinema ARTA, din orice perioadă, vă invităm să contribuiți la această poveste. Așteptăm cu interes amintirile voastre – sub formă de fotografii, texte sau ilustrații – la adresa contact@cinema-arta.ro.

BIBLIOGRAFIE

LUCRĂRI ȘI ARTICOLE DE SPECIALITATE

*A legendás vagyon utolsó
maradványainak dokumentumai*

Filmspirál, anul 8, nr. 30, 2002
<http://epa.oszk.hu/00300/00336/00014/legendas.htm>

ASZTALOS, Lajos
*Egyetem mozgó-színház,
avagy Művész mozi és környéke*
Szabadság, 28 februarie 2012

BALOGH, Gyöngyi, ZÁGONI Bálint (ed.)
*A kolozsvári némafilmgyártás képes története
1913-tól 1920-ig*
Filmtett Egyesület – Magyar Nemzeti Filmarchívum,
Cluj-Napoca, 2009

BÁRON, György
Filmtörténet tizenégy részben (I.). Az úttörők
Filmtett [online] <http://www.filmtett.ro/cikk/525/filmtortenet-az-uttorok>

CĂLIMAN, Călin
Istoria filmului românesc (1897 – 2000)
Editura Fundației Culturale Române, București, 2000

CORCIOVESCU, Cristina, RÎPEANU Bujor
Cinema... un secol și ceva
Editura Curtea Veche, București, 2002

DÉRY, Attila
*Bérházak / În Épülettípusok a kiegyezés utáni
Magyarországon*, ed. Császár László
Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft., Budapest, 1995

HANÁK, Péter
A Kert és a Műhely
Editura Gondolat, Budapest, 1988

ILIE, Cornel
Cinematografia în primii ani ai comunismului.
Comunismul în România [online]
<http://www.comunismulinromania.ro/index.php/cinematografia-in-primii-ani-ai-comunismului>

JANOVICS, Jenő
A Hunyadi téri színház
Korunk – Komp-Press, Cluj-Napoca, 2001

JORDÁKY, Lajos
*Az erdélyi némafilmgyártás története
(1903-1930)*
Editura Kriterion, București, 1980

KASSAI, Miklós
Gyári fiatalok művelődéséről
Revista Korunk, nr. XXV/6, 1966

KÁPOLNÁSI, Zsolt
*A kolozsvári mozihálózat kiépülése
a századfordulón (1896-1918)*
Filmtett [online] <http://www.filmtett.ro/cikk/1719/a-kolozsvari-mozihalozat-kepulese-a-szazadfordulon-1896-1918>

LAMBRICHS, Anne
Vágó József
Editura Holnap, Budapest, 2005

ROMSICS, Ignác
*Horthy-korszak / În Magyarország története
a XX. században*
Osiris Kiadó, Budapest, 2010

MOLNÁR, Izabella
*Ansamlul imobiliar de pe
Strada Universității 1-3*
Lucrare de licență, Cluj-Napoca, 2014

MUZZAY, Géza
*150 éve alapították az Első Magyar Általános
Biztosító Társaságot*
<https://www.biztositas.hu/Hirek-Informaciok/Biztositasi-szemle/2007-augusztus/Elso-Magyar-Altalanos-Biztosito.html>

SADOUL, George
A filmművészet története
Editura Gondolat, Budapest, 1959

SEIDEL-DREFFKE, Björn
*Ein Spiegel der Zeitgeschichte:
Die deutsche Wochenschau*
Filmportal [online]
<http://www.filmportal.de/thema/ein-spiegel-der-zeitgeschichte-die-deutsche-wochenschau>

TUȚUI, Marian
Istoria filmului românesc în 7000 de cuvinte
<http://documents.tips/documents/istoria-filmului-romanesc.html>

VAUPEL, Bettina
*Eine kleine Kulturgeschichte des Kinos:
Zweimal Sperrsitz, bitte!*
<https://www.monumente-online.de/de/ausgaben/2008/2/zweimal-sperrsitz-bitte.php>

WELSER VITÉZ, Tibor
Hegyi Lili visszaemlékezései
Filmspirál, anul 8, nr. 30, 2002
<http://epa.oszk.hu/00300/00336/00014/adalekok.htm>

ZAKARIÁS, Erzsébet
Janovics, creatorul Hollywood-ului transilvan
Editura Tracus Arte, București, 2014

PERIODICE

*Buletin informativ – Întreprinderea Cinematografică
Regională de Stat Cluj, nr. 1-2, 1957.*

*Ellenzék – Politikai, közgazdasági és társadalmi napilap,
anii 1913, 1930, 1940.*

*Făclia – Organ al Comitetului Regional Cluj al P. M. R.
și al Sfatului Popular Regional, anii 1964, 1980.*

*Igazság – A Kommunisták Romániai Pártja észak-erdélyi
tartományi bizottságának lapja, anii 1948, 1964.*

Kolozsvári Tükör, Cluj-Napoca, anii 1913, 1915, 1930.

Újság – Politikai napilap, anul 1913.

FONDURI ARHIVISTICE

Fondul Lajos Jordáky
Arhivele Societății Muzeului Ardelean, Cluj-Napoca

Textul acestei publicații are la bază două cercetări realizate de Asociația Korzo — Zsizsmann Erika, Imecs-Magdó Eszter, Gál Zsófia și, respectiv, Cristine Palaga și Corina Rusu, prelucrate apoi de Anca Pănoiu și Răzvan Poting.

Coordonator proiect — Monica Sebestyen

Editor — Oana Hodade

Design grafic — wearebold.ro

Publicația este parte din proiectul de reactivare a Cinematografului ARTA din Cluj-Napoca.

Organizator:

© 2020 Asociația ARTA în dialog

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei publicații nu poate fi reprodușă, stocată sau transmisă în nicio formă și prin niciun mijloc electronic, mecanic, fotografic etc. fără permisiunea scrisă a Asociației ARTA în dialog.

www.cinema-arta.ro

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.